

**ԻՐԱՔԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ Տ. ԱԻԱԳ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ
ԱՍԱՏՈՒՐԵԱՆԻ ԽՕՍՔԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ
92-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻ ԱՌԹԻԻ**

**ՃԱՆԱԶՈՒՄ ԱՊՐԻԼԻ 24-Ի ԱՂԵՏԻ՝
ՀԻՄՔ ՆԵՐՈՒՄ ՇՆՈՐՀԵԼՈՒ**

(Ապրիլ 24, 2007 թ.)

*«Յիսուս ասէ. Հայր, թող դոցա, զի ոչ զիտեն
թէ զինչ գործեն»:*

*«Յիսուս ըսաւ. Հայր, ներէ անոնց, որովհե-
տեւ չեն զիտեր թէ ինչ կընեն»:*

(Ղուկ. ԻԳ. 34)

Գողգոթայի բարձունքին վրայ խաչեալ Փրկիչը մարդկութեան, զթալով իրեն խաչող խելագար ամբոխին, ներում շնորհեց շատերուն, որոնք չէին զիտեր թէ ինչ կընեն: Խաչելութեան մահաւճիռի գործադրման ընթացքին, ամենայն հաւանականութեամբ, այնտեղ չէին հրէայ ժողովուրդի կրօնական մեծաւորները, որոնք վստահաբար զիտէին թէ ինչ կընեն. զի անոնք՝ քահանայապետեր, սաղուկեցիներ, փարիսեցիներ ու դպիրներ, յաճախաբար կը լրտեսէին Յիսուսի Ձինք ծուղակելու միտումով որպէսզի յարմար առիթով մը սպանեն զայն (տես Յովհ. Է. 1) ինչ որ յաջողեցան գործադրել հրէական Պասեքի նախընթաց ուրբաթ օրը:

Թէեւ Յիսուս ներումի բարոյական կարեւորութիւնը շեշտեց ըստ աւետարանիչներու վկայութեան (տես Մատթ. ԺԸ. 21-22 եւ Ղուկ. ԺԷ. 3-4), այնուամենայնիւ Իր առաքելութեան էական մէկ պահուն, երբ պատուհասի փայտին վրայ Ան կը կիրառէր Աստուծոյ տնօրինութիւնը մարդկային ցեղի փրկութեան ի խնդիր,՝ ահա մարդ առաքածը բնորոշող յանցաւորութեան եւ մեղապարտութեան ծանր փոխհատուցման այդ տանջալի պահուն մեր Տէրը Իր ընծայած ներումը պայմանաւորեց զիտակցութեան եւ մտադրութեան հետ: Այսինքն, քրիստոնէական ըմբռնումով պէտք է ներել միայն այն մեղքերը կամ յանցանքները, որոնք կը կատարուին անգիտաբար եւ առանց կանխամտածումով: Ուստի, վերոյիշեալ տրամաբանութենէն մեկնելով, տրամաբանութիւն, որն իր վրայ կը կրէ Աստուածադիր պատգամի ստուգութիւնը, կարելի չէ ներում շնորհել անոր, որը ոճիր կը գործադրէ կանխամտածեալ սադայելական ծրագրումով:

Ազգովին դարձեալ Ապրիլ 24-ի չարաշուք յիշատակութեան առջեւ կը գտնուինք: Իննսուներկուերորդ այս տարելիցը մեզի մտածել կուտայ թէ մեր օրերու պատանի ու հազիւ երիտասարդացած անձինք արդէն հինգ սերունդներու հեռաւորութեամբ կը պատկերացնեն հայկական ցեղասպանութեան ահաւորութիւնը: Յարգելով բացառութիւնները, ոմանց համար Եղեռնը լոկ պատմուածք է դարձած՝ ինչքան սրտաճմլիկ ու գազանային եղած ըլլան անոր հայաջինջ դէպքերը, ինչքան ալ աւագ սերունդը ջանայ երիտասարդներու հոգիներու պաստառին վրայ վերաբարձրել ու

գծագրել ցեղասպանության պատճառած մարդկային, հողային, սրբութեանց եւ ազգային արժէքներու անկանգնելի կորուստները:

Իրաց սոյն վիճակը հայ երիտասարդութեան մէջ փաղանգ մը յառաջացուցած է, որը ակամայ կը մտածէ թէ մինչեւ ե՞րբ հարկ է դատապարտել թուրքերու այսօրուայ սերունդը: Ոմանք մեր զաւակներէն հարց կուտան թէ ժամանակը հասած չէ՞ ներում շնորհելու: Հովուական մեր կեանքի ընթացքին անձնապէս գտնուած ենք յար եւ նման հարցադրումներու դիմաց: Հոգեկան այս ապրումը ըմբռնելի է երկու իմաստով: Նախ՝ այն պարագան ուր մեր նոր սերունդը ինը տասնամեակներու հեռաւորութեամբ կը մօտենայ սոյն ազգային խնդրին: Այսօրուաններէն եւ ոչ մէկը իր ուրոյն աչքերով տեսած է կամ իր մորթին վրայ կրած է եղեռնութեան արհաւիրքը, այլ միայն լսած է անոր մասին եկեղեցիներու եւ մշակութային տուններու բեմերէն կամ ալ կարդացած է Եղեռնի մասին: Երկրորդ՝ ընդհանրապէս մարդ արարածը կը ջանայ ձերբազատիլ հոգեյուզական ծանրութենէ, որը ակամայ կը ճնշէ իր հոգիին վրայ յառաջ բերելով հոգեբանական կաշկանդուածութիւն: Ուստի եւ հակազդեցութեան վիճակի դրսեւորում: Որով, դեկավար անձնաւորութիւնները մեր ազգին պարտին տրամաբանական պատասխաններով բացատրութիւն տալ սոյն նիւթի կապակցութեամբ եղած հարցապնդումներուն:

Ներում շնորհելը նախ եւ առաջ կենթադրէ ենթակային գիտակցիլ թէ իւր անձի դէմ կամ իւր ժողովուրդի նկատմամբ ծանր յանցանք ու պարսաւելի արարք գործադրուած է: Եթէ նկատի ունենանք վերջին երկու դարերու հայ ժողովուրդի պատմութիւնը պիտի նկատենք, որ մերազն զաւակունք յաճախապէս ենթարկուած են զանգուածային սովի ու սրածութեան, մանաւանդ Արեւմտեան Հայաստանի տարածքին վրայ: Ու գործադրողները սպաննութեան, կոտորածներու եւ տեղահանութեան եղած են թուրանական ցեղերը Օսմանեան հիւանդ Կայսրութեան հրեշային ծրագրումով ու իրագործմամբ:

Քիչ վերել մեր բնորոշած սթափանք ունենալը երեք կողմ ունի: Մին քաւութեան նոխագն է. երկրորդը՝ ոճրագործ հրեշը, իսկ երրորդ կողմը՝ դիտող աշխարհն է: Առաջին միաւորը պէտք է իմանայ թէ ինք ենթարկուած է եղեռնութեան, ոճիրի եւ իրաւագրկման: Երկրորդը քաջութիւն պարտի ցուցաբերել ընդունելով թէ ինք եղած է դատաւորն ու դահիճը, անողոք մարդասպանը առաջին միաւորին: Իսկ երրորդ միաւորի յանցապարտ կամ արդար ըլլալը կապ ունի թէ ինք որքանով իր լռութեամբ անտարբեր գտնուած է կամ իր քաջարի կեցուածքով դատապարտած է ոճիրին եղելութիւնը եւ ապա դիմած է քայլերու յատուցանելու իր բարոյական պարտաւորութիւնը, ինչպէս նաեւ միջոցներ որոնած է ամոքելու վերքերը եւ հաստատելու արդարութիւնը: Ուստի, առանց վերոնշեալ գիտակցումին երեք միաւորներու կողմէ՝ եղածը մտովին ընկալելու ունակութեան – այսինքն գործադրուած յանցանքին ու մեղաւորութեան նկատմամբ ունենալ առարկայական ընկալում եւ ըմբռնում – առանց այս բոլորին կարելի չէ ներումի բարոյական արժէքը իմացապէս ճշդել ու հոգեբանօրէն դրսեւորել:

Վերոյիշեալ նկարագրութեան մէջ առաջին միաւորը, այս պարագային հայ ժողովուրդը ի սկզբանէ ըմբռնած է թէ իր նկատմամբ որպէս ազգութիւն, մանաւանդ Արեւմտեան Հայաստանի ամբողջ տարածութեան վրայ, հարիւրաւոր տարիներու ընթացքին օսմանեան թուրք պետութիւնը գործադրած է ընկճում, սանձահարում եւ անողոք կոտորած - վիճակներ, որոնք իրենց գազաթնակէտին հասան 1915-ի ցե-

ղասպանության իրագործումով: Մերազն զուակունք քաջ գիտեն թե իրենց մօտաւոր նախնիները ենթարկուած են դաժան ոճիրներու եւ եղեռնանքի, որը ցոյց կուտայ սահմոկեցուցիչ չարիքը՝ հիմնապէս առկայ երիտթուրքերու գաղափարախօսութեան մէջ:

Ահա թէ ինչու ամէն մէկ հայ նախ պետք է իր ներսիդին ցնցում զգայ ի լուր իւր ազգի տառապանքին եւ ապա ինք անձնապէս ապրի ահաւորութիւնը իր ժողովուրդին նկատմամբ նիւթուած չարութեանց, սրբապղծումներուն եւ ողբերգութեան: Այս է դժոխային անդունդը անօրէնութեան այն իրադրութեան, որն ի գոյ է մեր ժողովուրդի հաւաքական հոգիին խորունկը: Ուստի, մեր բարոյական պարտականութիւնն է զգօնութեամբ գործելու այն ինչ որ կարող ենք իբր գիտակից ազգութիւն, որ պէսզի այլեւս եւ ոչ մէկ տեղ դարձեալ կրկնուի, եւ ոչ մէկ ժողովուրդի վրայ դարձեալ իրագործուի այն բարբարոսական տմարդութիւնը, որուն զոհերը եղան բիւրբիւրաւոր հայեր կորսնցնելով տիրատուր կեանք, տուն ու հայրենիք:

Ահաւասիկ, նման գիտակցութեան հիման վրայ է, որ մենք պիտի կամենանք ներում շնորհել մեր դարաւոր ոսոխին, եթէ ինք քաջութիւնը ունենայ ընդունելու իր յանցապարտութիւնը եւ միջոցներու դիմէ հատուցանելու հայ ժողովուրդի անչափելի կորուստները:

Երկրորդ միաւորը թուրք ժողովուրդն է, որը պարտի ըմբռնել թէ ամէն անգամ երբ ամբողջատիրական վարչակարգ մը, որպիսին էր ինքը՝ Օսմանեան Թուրքիան, սադայելական միջոցներ որոնէ ջախջախելու ունէ մարդ, ահա մարդկութիւնը իր հաւաքական ամբողջականութեամբ անպայմանօրէն կը տուժէ արձանագրելով բարոյական անկում: Զարմանալի է, որ այսօրուայ Թուրքիան տակաւին չի ուզեր ընդունիլ թէ որքան հրէշային էր երիտթուրքերու սատանայական քաղաքականութիւնը դիմացինին ստրկացնելու, ահաբեկելու, սպաննելու եւ ամբողջ ցեղ մը հիմնայատակ ջնջելու աշխարհի քարտէսի վրայէն:

Փաստ՝ այսօրուան թրքական կառավարութիւնը 28 Մեպտ. 2005-ին, մերժեց ընթացք տալ Եւրոպական Միութեան կոչին ընդունելու Հայկական կոտորածներու եղելութիւնը: Փաստ՝ թուրք լրագրող Օրհան Փամուքի դէմ եղած դատական հետապնդումները զի ան յանդգնութիւնը ունեցաւ հրաւեր կարդալու իր պետութեան եւ ազգակիցներուն ընդունելու հայութեան նկատմամբ որդեգրուած ցեղասպանական արարքները: Անհերքելի փաստ՝ «Ակօս» շաբաթաթերթի գլխաւոր խմբագրի՝ Հրանդ Տինքի քստմնելի սպանութիւնը 19 Յունուար 2007-ին Ստամպուլի մէջ, որով հետեւեւ ան հետապնդեց Հայկական Դատը աներկիւղօրէն:

Երրորդ միաւորը քսաներորդ դարու երկրորդ տասնամեակի աշխարհը կը հանդիսանայ, որը լուրթեամբ դիտեց Հայոց Յեղասպանութիւնը թէւ գտնուեցան անհատներ, որոնք իրենց ձայնը բարձրացուցին ու բարոյական ազդեցութիւն ի գործ դրին վասն ճշմարտութեան եւ ի նպաստ գթասրտութեան, խստօրէն դատապարտելով տեղի ունեցած ոճիրը: Քարասիրտ աշխարհին համար այդ վեհ անձանց բողոքները մնացին «ձայն բարբառոյ յանապատի» սակայն իրենց քրիստոնէական վսեմ դիրքորոշումը անջնջելի կը մնա հայերուս հաւաքական յիշողութեան մէջ:

Յետադարձ ակնարկով կարելի է կռահել թէ այն օրերու աշխարհը ինչու լուր մնաց ի տես գործադրուող ոճրագործութեան: Համաշխարհային Առաջին պատերազմի օրերու գահակալներն ու պետական բարձրաստիճան իշխանաւորներ միթէ չէին ըմբռնել թէ ոչինչ պիտի բարեփոխէր աշխարհը եթէ ոչ չարին յաղթահարումը

մարդկային ցեղի հոգիին մեջ: Անձնապես մեզի համար պատասխանը յստակ է: Աշխարհի մեծամեծները, ինչպես այն օրեր, նաեւ այսօր կը մերժեն ընդունիլ թէ խաղաղութիւնը առաջին հերթին Աստուածային պարգեւ է, որն երբ բնակի մեր սրտերուն մէջ, այնտեղ կը սերմանէ սէր, համերաշխութիւն, հաշտութիւն եւ դիմացինին նկատմամբ կարեկցանքի առողջ հոգեբանութիւն: Այո, աշխարհի ղեկավարները պիտի չուզեն եւ չեն ուզեր ընդունիլ որ իրենք չեն կարող շնորհել իրաւ խաղաղութիւն: Մերօրեայ աշխարհի հիւանդագին վիճակը անառարկելի ապացոյց է ղեկավարաց խառնաշփոթ քաղաքականութեան, որն ընդհանրապէս կսկիծ, անյայտութիւն ու մեռելութիւն պատճառած է մարդկութեան:

Այժմ երբ ազգովին դարձեալ կը վերապրինք Ապրիլ 24-ով խորհրդանշուած դառն յիշողութիւնը Եղեռնի՝ անթիւ անհամար մեր արիւնակիցներու սպանդի, տեղահանութեան, աքսորի եւ հողային կորուստի, մեզի համար որպէս ազգութիւն ներում շնորհելու արարքը, ըլլայ այն հանդէպ ոճրագործին եւ կամ աշխարհի անտարբերութիւն դրսեւորելու անազնիւ կեցուածքին, հիմնուած պարտի ըլլալ այն դասերուն եւ փորձառութեանց վրայ, որոնք մենք այնքան տրտմութեամբ քաղեցինք մեր սրտաճմլիկ պատմութենէն:

Որպէս մէկ անդամը մարդկային ցեղին եւ ակամայ անցնելով ցեղասպանութեան եղեռնաբոյր աղետէն հայերս կը գիտակցինք, որ

ա) Ժամանակի անցումը չի ենթադրէր դառն յիշողութիւններու աղօտումը, որպիսին է Ապրիլ 24-ի պարգան.

բ) Ընդհակառակը, դառն յիշողութիւններն ու արիւնածոր դէպքերը այսօրուաններուն եւ գալիք սերունդներուն համար պէտք է ծառայեն որպէս խրատական հետեւութիւն նոյն անկար վիճակներու մէջ չգտնուելու, ինչպիսին եղաւ Համաշխարհային Առաջին պատերազմի սէւ տարիներուն:

գ) Պարտաւորութիւնը ունինք յիշեցնելու հայ նոր սերունդին ահաւորութիւնը իր տարողութեամբ այն աննախընթաց ոճրագործութեան, որուն հիմքը եղաւ արհամարհութիւնը մարդ արարածին եւ անոր Աստուածատու իրաւունքներուն.

դ) Վերոնշեալ խիստ ցաւալի պարագաները մեզի, որպէս հայ քրիստոնէայ հաւատացեալներ, կը հրաւիրեն ընդունելու թէ մենք պարտականութիւնը ունինք մարդկային ցեղին հետ շարունակելու մեր համերաշխ գոյակցութիւնը իբրեւ ազգութիւն.

ե) Մարդ էակի հոգեւոր աշխարհի հիմնական մէկ գրուածքը մարդկային յիշողութիւնն է, որուն շնորհիւ մենք հաստատաքայլ կ'ընթանանք կեանքի ուղիներուն վրայ: Ուստի, անկարելի է մոռնալ ինչ որ պատահեցաւ հայ ժողովուրդին իւր ազգային պատմութեան բարի եւ թէ չար ժամանակներուն.

զ) Ահա թէ ինչո՞ւ կը հաւատանք թէ մեր պարագային ներում շնորհելը չի նշանակէր մանաւանդ տխուր անցեալը մոռնալ.

է) Բայց, որպէս քրիստոնէաներ կ'ընդունինք թէ ներումը Աստուծոյ օգնականութեամբ կը դրսեւորուի մեր հոգիներուն ու սրտերուն խորունկը: Ներումը Քրիստոսի շնորհած պարգեւն է, որը հարկ է ճշմարտացնել մեր կեանքներուն մէջ.

թ) Ահա այսպէս է որ իրաւ ներումը հիմնուած է ճշմարտութեան, արդարութեան, սիրոյ եւ ներողամտութեան հիմնաքարերու վրայ, գաղափարներ որոնք հարկ է կիրառել որպէս խոհուն ապրելակերպ.

ժ) Այո, չարիքը միայն բարի գործերով, ընդ որում եւ ներումով կարելի է հիմնապէս յաղթահարել: Այս առումով, Նոր Ուխտը Պօղոս Առաքեալի բնորոշմամբ պիտի ըսէր.– «Մի պարտուիր չարէն, այլ՝ բարիով յաղթէ չարին» (Հռոմ. ԺԲ. 21):

Վերոյիշեալ խոհերն ու դատումները քաղաքական դիրքորոշումներ չեն: Որպէս Հայաստանեայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ հոգեւորական մենք քաղաքականութեամբ զբաղող անձ չենք: Սակայն, հայ ազգի արդի իրականութեանց լոյսին ներքոյ կը հաւատանք, որ մեր Նահատակաց յիշատակը յարգել ու ոգեկոչել կը նշանակէ շինարար իրագործումներով մշտապէս զօրացնել ու ամրապնդելը երիտասարդ Հայաստանի պետականութեան ու հայ ժողովուրդի կեանքի կոչած բազմաճիւղ ազգային կառոյցները, որպէսզի հասարակական, քաղաքական եւ հոգեւոր բնոյթ ունեցող իրագործումներու շուրջ համախմբուին Հայրենիքի, Արցախի եւ Սփիւքի հայութիւնը աննահանջ կերպով ծաղկեցնելու մեր ազգային մշակոյթը, հայրենի հողը եւ Մայրենի Եկեղեցին իրենց հարուստ ժառանգութեամբ, խոյանքներով ու խիզախումներով:

Իր իմացական կարողութեամբ մարդ արարածը յաջողեցաւ նուաճել նիւթական տիեզերքը, հասնելով մինչեւ խորերը աստեղային համակարգին: Արդեօք ժամանակը հասած չէ՞, որ մարդկութեան բարոյական հանճարը նոյնպէս յաղթանակ արձանագրէ ի խրատ զանազան ազգութեանց խաղաղ գոյակցութեան եւ արդարասիրտութեան: Այս չէ՞ր միթէ միտք բանին իմաստուն սաղմոսերգուի աստուածային ներշնչմամբ հաստատեալ արտայայտութեան թէ «ողորմութիւն եւ ճշմարտութիւն պատահեցին, արդարութիւն եւ խաղաղութիւն համբուրեցին: Ճշմարտութիւն յերկրէ բուսաւ, արդարութիւն յերկնից երեւեցաւ» (Մաղմուս ԶԴ. 11-12):

Հայ նահատակաց անշիրիմ ոսկորները Տէր Զօրի աւագներու ընդերքներէն անողորմ մարդկութենէն ճշմարտութեան յայտնագործումը կը պահանջեն, որպէսզի մերազն մարտիրոսներու բարեխօսութեամբ աշխարհի վրայ ծաթի արեգակն արդարութեան:

Թող նախախնամողն Աստուած երկինքի երանութեան մէջ բնակեցնէ արդար հոգիները հայ ազգի Նահատակ զաւակներուն:

Թող Պարգեւատուն Բարեաց յաջողութեամբ պսակէ մեր ազգի առաքելութիւնը ի խնդիր ճշմարտութեան եւ արդարութեան կենսագործման այս աշխարհի մէջ, միշտ ներշնչանքովը Սուրբ Հոգւոյ կենդանարար շնորհներու: Ամէն. Եղիցի եւ եղիցի: